

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ¹

Ivan Šimko

Abstrakt. O novom ohrození našej slobody, o politike a autorite kresťanov v spoločnosti.

Abstract. *Man and Society.* A lecture on a new threat to our freedom, on politics and on the authority of christians and society.

Vážené dámy, vážení páni,

váš pán predseda ma v marci oslovil, aby som si v rámci cyklu „Človek a vzťahy“ pripravil na dnes prednášku na tému „Človek a spoločnosť“. Je to téma, o ktorej by sme, samozrejme, mohli hovoriť veľa, a z rôznych hľadísk, ale ak dovoľíte, ja sa sústredím na to, čo prežívame dnes, ako občania, osobitne ako kresťania, ktorí v súčasnej spoločnosti žijeme a podieľame sa na tom, aká je. Bude to hlavne o politike. Jednak z toho dôvodu, že sa ňou už mnoho rokov zaoberám, ale hlavne preto, lebo či sa nám to páči alebo nie, politika je pre charakter vzťahu medzi človekom a spoločnosťou vždy veľmi významná. A bude to aj o tom, ako sa my, ako kresťania, na tom, aká je spoločnosť, spolupodieľame. Ako nás pri tom spoločnosť vníma? Akú máme v nej autoritu?

Iba kto nechce vidieť, nevidí, že ten rešpekt, ktorý si vydobyla prenasledovaná cirkev v období komunistického režimu a ktorému sa tešili kresťania na Slovensku pred tridsiatimi rokmi, sa postupne vytratil. Myslím, že by bolo veľmi povrchné vidieť v tom iba naše slabosti alebo neúspechy politických strán, čo sa hlásili ku kresťanstvu, či nie vždy šťastné verejné vystupovanie cirkevných hodnostárov. Som presvedčený, že najhlbšou príčinou, ktorá to spôsobuje, sú naše postoje voči tomu, čo je základnou charakteristikou slobodnej spoločnosti. Totiž voči slobode. Nieкто by mohol namietať, že pre našu osobnú spásu by nám mohla byť otázka autority kresťanov v spoločnosti vcelku ukradnutá. Iní zas radi prijímajú vysvetlenie, že je to preto, lebo zlý a skazený svet odmieta našu dobrú ponuku práve preto, že je zlý a skazený. Ibaže to sú všetko lacné výhovorky. Autorita, o ktorej hovorím, nie je založená na formálnych funkciách. Ani cirkevných. To, či niekoho alebo niečo ľudia vo svojom videní rešpektujú, či majú voči tomu úctu, to sa nedá nikomu vnútiť. Je to o tom, do akej miery nám naši spoluobčania dôverujú. I ako si dokážeme dôverovať medzi sebou. A to nám nemôže byť jedno. Pretože misijná

¹ Prednáška pre ÚSKI dňa 4. 6. 2019.

povinnosť kresťanov v sekulárnom svete sa bez toho, aby im (nám) ľudia naozaj dôverovali, plniť nedá.

Najskôr mi ale dovoľte trochu teórie. Čo to vlastne je – **politika**? „Keby sa ľudia dokázali na všetkom dohodnúť a takúto dohodu dobrovoľne rešpektovať, nepotrebovali by politiku. To by ale potom už neboli ľudia, ale anjeli,“ hovorieval som v úvode svojho kurzu obvykle mojim študentom.

V každej spoločnosti jestvujú dva základné druhy vzťahov medzi ľuďmi: po prvé vzťahy nadradenosti a podradenosti, a po druhé vzťahy ekvivalencie. Toto platí pre spolužitie ľudí od najintímnejších spoločností, akým je rodina, až po ľudstvo. Pre vzťahy ekvivalencie platí princíp dobrovoľnosti a vzájomného plnenia na základe dohody, a vo vzťahoch nadradenosti a podradenosti sa uplatňuje moc.

V tejto prednáške sa nebudem venovať tomu prvému okruhu vzťahov. Je ich príliš veľa, sú rôznorodé a mohli by sme o nich rozjímať celé dni. Do tejto sféry patria naše ekonomické, či kultúrne a mnohé ďalšie aktivity, pre náš život veľmi dôležité, a keby sme chceli našu dnešnú tému rozobrať zo všetkých strán, tak by sme tomuto okruhu museli venovať celý cyklus prednášok. A potrebovali by sme veľa rôznych odborníkov. Ja som sa rozhodol, že sa budem venovať len tomu okruhu vzťahov v spoločnosti, kde sa uplatňuje moc. Jednak preto, lebo týmto vzťahom sa dlhodobo venujem, a to teoreticky a zakúsil som si ich aj v praxi, ale aj preto, lebo práve tieto vzťahy zásadným spôsobom určujú podmienky života ľudí v spoločnosti. Poďme si stručne najskôr povedať, o čo v nich ide!

Moc je spôsobilosť určovať správanie druhých ľudí. Môže byť založená na autorite, alebo na donútení. Nachádzame ju všade, kde je viac ako jeden človek. O moci môžeme hovoriť i na pustom ostrove, kde žil Robinson, a to vo chvíli, keď sa objavil Piatok. Zápas o moc, teda o to, kto a v akých otázkach rozhodne, ako bude, prebieha i v každom manželstve. A to i medzi ľuďmi, čo sa milujú. Najviac rozvodov v skutočnosti spôsobuje to, že manželia nedokážu zvládnuť tento mocenský zápas a vytvoriť, či uniesť pravidlá mocenského usporiadania svojho spoločenstva.

Moc fascinuje. Nový zákon výslovne uvádza, že Kristus učil ako ten, ktorý má moc. Nie ako farizeji a zákonníci. V tejto súvislosti je veľmi dôležitý pojem duchovnej moci. Duchovná moc stojí nad každú inú moc, lebo vstupuje do toho, o čom je človek presvedčený, čomu verí. Je založená na autorite, a nedá sa nikomu vnútiť.

Politika sa zjavuje tam, kde sa utvára spoločnosť, v ktorej musia ľudia konať podľa vôle iných ľudí i vtedy, keď sa na tom nedohodnú a autorita už nepostačuje. Vtedy, keď sa v rámci delby spoločenskej práce moc stáva relatívne samostatnou, keď sa oddeľuje od iných čin-

ností v spoločnosti a stáva sa **verejnou mocou**, objavuje sa usporiadanie spoločnosti, ktoré dnes nazývame slovom štát.

Verejná moc sa opiera o štátne donútenie. Je spôsobilá vnútiť ľudom na území, ktoré ovláda, pravidlá správania, rozhodovať o každodenných otázkach spoločného života a o sporoch, do ktorých sa ľudia vo vzájomných vzťahoch dostávajú.

V tejto súvislosti je od nepamäti veľmi dôležitá otázka **legitimity moci**: Kto má právo byť nositeľom verejnej moci a od čoho sa právo uplatňovať verejnú moc odvodzuje? To sú najvýznamnejšie otázky dotýkajúce sa politickej organizácie spoločnosti.

Legitímna moc by mala dávať odpoveď predovšetkým na to, aký je zmysel politiky. Prečo ľudia majú strpieť, aby im ktosi vnútil svoju vôľu, pravidlá a rozhodoval ich spory.

Základným zmyslom politiky (a teda uplatňovania verejnej moci) je zabezpečiť pre ľudí, ktorým konkrétna politika slúži (a to je dnes jedine legitímnym dôvodom na to, aby strpeli uplatňovanie verejnej moci voči sebe), prežitie. V prvom rade fyzické, v druhom rade aj duchovné: uchovávanie tradícií, náboženského presvedčenia, kultúrnej identity, ochrana prirodzených spoločenstiev - rodín, národa. „Nejde o fazuľky...“ povedal, celkom výstižne v roku 1990 Vladimír Mečiar.

Najväčšie politické rozhodnutia totiž môžu viesť k prežitiu, ak sú dobré, ale i k rozkladu, či zániku spoločnosti. To sú tragické politické rozhodnutia. Dejiny sú plné jedných i druhých.

Skúsme sa teraz, milí priatelia, trochu zamyslieť, kde sa nachádza z hľadiska týchto vzťahov slovenská spoločnosť? Čo je hlavným politickým zápasom súčasnosti? Zdá sa, že nám to ukazujú i výsledky niekoľkých volieb za posledné dva roky. Ak sa na ne pokúsime pozrieť trochu z nadhľadu a budeme abstrahovať od toho, čo je vždy, narazíme na celkom pozoruhodný spoločenský proces. Vždy je totiž zápas tých, čo nie sú pri moci, proti tým, čo moc vykonávajú. A vždy sa v tom odzrkadľujú i slabosti a hriechy mocných a volanie po politike, kde bude tých slabostí a hriechov azda menej. To je prakticky stabilnou súčasťou politického zápasu v demokratickej spoločnosti. To, čo som však nazval pozoruhodným spoločenským procesom, je však niečo, čo sa tu počas tých skoro tridsiatich rokov od pádu železnej opony doteraz tak naliehavo neobjavovalo. Je to nový zápas o modernizáciu Slovenska. Myslím si, že tohtoročné výsledky prezidentských volieb i európskych volieb to celkom jednoznačne potvrdzujú.

O akú modernizáciu ale ide? Prvoplánovo ľudia chcú hlavne to, čo už mnohí vidia v západných krajinách a zdá sa im, že my sme to za celý ten čas ešte nedokázali zaviesť u nás. Väčší poriadok, väčšiu ohľaduplnosť, lepšie fungujúce inštitúcie, hlavne tie zabezpečujúce

ochranu jednotlivca, a samozrejme, aj lepšie materiálne podmienky pre väčšinu ľudí, nielen pre vyvolených. V mnohom ide o dosť povrchný a voči západným krajinám i dosť nekritický pohľad, ale v mnohom majú tieto túžby aj hlbšie korene. Ide o legitímnu požiadavku na spravodlivejšiu a ľudskejšiu spoločnosť. Ale v pozadí, za tým všetkým, je volanie po väčšom rozsahu slobody.

Tento zápas, ako ostatne žiaden, neprebíha idylicky. Nová situácia vždy desí ľudí, čo si zvykli na to, čo bolo. A preto je prirodzené, že nie všetci sú modernizačnými procesmi v spoločnosti nadšení. Nové životné podmienky preto vždy prinášajú aj frustráciu. Bolo to tak po revolúcii, a mnohí sa poučení touto skúsenosťou celkom prirodzene obávajú i toho, čo nám prinesie nová situácia, čo sa v týchto rokoch iba rodí. Jej úplný rozsah a dopady nikto dopredu presne nedokáže vypočítať. Prebieha rýchlo a jej dynamika mnohých desí. Obávajú sa, a asi oprávnene, že budúcnosť bude pred nás klást ešte väčšie nároky na naše výkony, na schopnosť zachytávať nové trendy v informatike a na zodpovednosť za seba. Je pravdepodobné, že pomerne veľa ľudí nebude vládajú tento dynamizmus zachytiť. A takýto strach pred budúcnosťou je živnou pôdou pre všetkých, čo sa usilujú v demokratických podmienkach získať podporu ľudí oživovaním minulosti. A navyše, netreba zavierať oči, že v túžbe po väčšej ohľaduplnosti a zároveň po väčšom rozsahu slobody pre jednotlivca jestvuje vždy isté napätie. (A to je vlastne iba eufemistické vyjadrenie vnútorného rozporu.)

Vzbura proti modernizácii má v sebe istý príťažlivý étos. Jej nositelia tvrdia, že bránia hodnoty, ktoré sú pevné a nemenné, lebo na nich stojí náš svet. A presne tu sa, prosím, na chvíľku zastavme.

Ako vždy, vo všetkých spoločenských procesoch, i tu je potrebné veľmi exaktne rozlišovať. Tu nám Kuffov bager „na všetok ten hnoj“ iba škodí. Pretože musíme veľmi pokorne skúmať, čo je dobré a čo naozaj človeku škodí. Ide o to, či bojujeme naozaj o tie hodnoty, ktoré ten objektívny svet, čo jestvuje bez ohľadu na našu vôľu a poznanie, potrebuje. Alebo na nich stojí len svet našich ideologických predstáv? To prvé je poctivé, a nikdy sa nepostaví proti slobode hľadania toho, čo tým objektívnym svetom je. Je to zdravý konzervativizmus, ktorý nedávno veľmi výstižne vyjadril pápež František slovami na tlačovej konferencii pri návrate zo Severného Macedónska: „... nebojím sa pravdy, bojím sa len Božieho súdu.“ (7. 5. 2019). V politickom zápase sa však častejšie stretávame s bojom o nemenosť ideologických konštrukcií, a to aj bez ohľadu na pravdu. Takíto falošní proroci konzervativizmu sa správajú podľa okrídleného hesla, že ak sú fakty v rozpore s ich predstavami, tým horšie pre fakty. Nemôžu inak, ako sa napokon postaviť proti slobodnému hľada-

niu pravdy. Najskôr v ideologickej rovine. Tam je základ ich krížovej cesty proti tomu, čo označujú slovom liberalizmus. Ale tam ich vzbu- ra proti modernizácii nikdy nekončí. Ak získajú moc, skôr či neskôr tento zápas premietnu i do úsilia o obmedzovanie politickej a ob- čianskej slobody.

Pre lepšie uchopenie toho, čo motivuje v podstate každý útok vo- či novým životným horizontom, ktoré prináša ľudská sloboda, pri- pomeniem svoj obľúbený príbeh vedca zo Salamanky. Je to literárny príbeh a jeho autorom je Umberto Eco a zvykol som ho na začiatku môjho kurzu prednášať svojim študentom.

„Učenec zo Salamanky... je znalec astronómie a geografie a po- zná všetko, čo staroveké texty hovoria o ptolemajskom astronomic- kom modeli, vyzná sa v kultúre, a tak môže svojich bližných učiť, aké sú rôzne časti sveta, akí ľudia ich obývajú a akými cestami sa tre- ba uberať, aby sa tam človek dostal. Táto suma znalostí umožňuje učencovi zo Salamanky získať miesto na ... univerzite a hojné požitky od španielskeho kráľa. Pred zbor vedcov v Salamanke však predstú- pi Krištof Kolumbus, aby im predložil nové poznatky o tvare a roz- mere Zeme. Spolu s domnienkou, že sa dá cestou na západ dôjsť na východ. Náš vedec pochopiteľne Kolumba odmietne. Kolumbus sa však napriek tomu na more vydá a objaví Ameriku. Od toho okamihu sa zmení tvár Zeme. Astronomické a geografické knihy zrazu presta- nú platiť. Pojmy, ktorých bol náš učenec predavačom a autorizova- ným širitelom, odrazu nemajú žiadnu cenu. Novými technikmi zeme- gule sa razom stávajú moreplavci a cestovatelia, a k nim sa pripájajú vedci, schopní prispôbiť sa novému pohľadu na svet. Učencovi zo Salamanky, pokiaľ chce ďalej žiť, sa ponúkajú dve perspektívy: buď sa podrobí preškoľovaciemu kurzu a získa znalosti, ktoré mu umož- nia stať sa majstrom kultúry a života v zmenenom horizonte vzťahov, alebo založí novú vedu, postavenú na téze o morálnych a kultúr- nych škodách, spôsobených objavením Ameriky... ‚Je síce pravda, že Amerika existuje, ale to, že existuje, je zlé a ľudskému plemenu z toho vzíde jedine veľká škoda.‘ Vedec zo Salamanky, ktorý sa stal znalcom v odbore ‚kde skončíme, ak to takto pôjde ďalej!‘ tak nájde svoju rolu i v novom spoločenskom kontexte, nájde si politické, ná- boženské a ekonomické organizmy, ktorým by jeho ideologická pro- paganda mohla priniesť úžitok, skrátka dostane naspäť svoje miesto a s ním i všetky požitky.“ Eco nazýva vedca zo Salamanky v jeho no- vej role „predavačom Apokalypsy“ (Eco 1995, s. 398 - 399)

Ecov príbeh je odstrašujúcim príkladom nielen intelektuálnej ne- poctivosti a zavieraní očí pred realitou. Pre ľudí, ktorým ide o poli- tickú moc, môže byť správanie sa „predavača Apokalypsy“ totiž veľ- mi efektívne a užitočné. Hoci dlhodobo to bude mať pre spoločnosť,

v ktorej sa im podarí získať politickú moc, vždy tragické následky, oni to potrebujú teraz a o budúcnosť sa nestarajú.

A tak sa objavujú i v dnešnom politickom živote proroci apokalypsy, ktorí chcú svoj ľud „ochrániť“ pred rozkladným životným štýlom, čo prináša modernizácia spoločnosti. A svoj útok cieľia presne tam, kde je podstata slobodnej spoločnosti. Útočia na slobodu. Ideológovia moslimských radikálov, ale i Putin, Orban, Kaczynski a mnohí ďalší sa pasujú presne do úlohy „predavačov Apokalypsy“. Vyhlasujú sa za záchrancov sveta pred dekadentným západným štýlom života. Ich útok proti rozširovaniu slobody sa stáva znovu hlavným zápasom celej našej súčasnej doby.

Tento zápas proti liberalizmu vždy napokon vyústi do odmietania liberálnej demokracie, západnej orientácie a konceptu slobodnej spoločnosti. Ocitli sme sa na novej križovatke takéhoto zápasu. Novodobí politickí „proroci apokalypsy“ si utvárajú veľké politické formácie a združuje ich príťažlivá idea odporu voči nedokonalosti a i často veľkým chybám liberálnej demokracie. Huckajú svojich voličov, ale i ďalšie štáty, voči dekadentnému a pokleslému „západnému štýlu života“. Pritom presne ako Ecovi „predavači apokalypsy“, ani oni neponúkajú nič lepšie. Im tento negativizmus stačí, aby získali a posilňovali si svoju moc. Z dlhodobého hľadiska je to stratená varta. Ale na tomto ideologickom postoji sa dajú v krátkodobom horizonte získavať značné politické body. A niekedy aj moc. Spoločným menovateľom týchto prorokov starého sveta je, že nedôverujú rozširovaniu slobody.

Tento zápas prebieha v súčasnosti v plnej svojej zúrivosti i u nás na Slovensku. Má síce podobu boja za relatívne povrchnú modernizáciu spoločnosti, ale v skutočnosti ide o otázku slobody. O zásadnú otázku.

„...Ak nie je sloboda, niet výchovy a niet ani budúcnosti...“ povedal v apríli Svätý Otec študentom rímskeho gymnázia Visconti (RV 13. 4. 2019). Bez rešpektu voči slobode ľudí niet ani skutočného hľadania pravdy. Ani tej s veľkým P. Sloboda nie je mravne neutrálna. Je síce fakt, že sloboda umožňuje človeku aj hrešiť, lenže bez slobody nemôže ani nehrešiť. Postoj voči slobode je vo vzťahu človeka a spoločnosti kľúčový. Politicky, kultúrne, ľudsky i mravne.

„Otázka slobody je pre každý národ životne dôležitá, celkom zásadná a je vecou všetkých,“ napísal Machiavelli už pred päťsto rokmi (Machiavelli 1987, s. 210). Nieкто môže namietat, že práve v slobode sa nám otvárajú možnosti, ktoré sú hriešne, a preto úzkostliví moralizátori sú často naklonení znemožniť slabým ľudským bytostiam, aby týmto novým pokušeniam podľahli. Obmedzením ich slobody. Ibaže akú potom majú neslobodní ľudia zásluhu? A ako nedôstojné

to je! A navyše, ideológovia obmedzovania slobody v tomto ochránárstve vôbec nemajú pravdu. Lebo je to presne naopak. Nesloboda človeka kriví, deformuje, vedie ho napokon často i k skutkom, ktoré by ako slobodný nikdy neurobil. Kto zažil normalizáciu po roku 1969 a je natoľko silný, že má odvahu si to pripustiť, tak vie, o čom hovorím. Nie nadarmo sa vraví, že ak chce satan získať dobrého človeka, zoberie mu slobodu.

Pripomína mi to Dobšinského rozprávku, ktorá sa volá „O človeku, čo nikdy nehrešil“. Je o statočnom a pobožnom človeku, ktorý nikdy za svojho života nezahrešil a nikomu neublížil. To, samozrejme, veľmi škrelo čerta, a tak raz za ním prišiel a veľmi naliehal, že predsa niečo nedobré by niekedy urobiť mal. A mal si vybrať. Buď niekoho zabije, alebo sa bude rúhať Bohu, alebo sa opije. Náš človek síce dlho vzdoroval, ale keď čert, a v skutočnom živote môže mať najrôznejšiu podobu, priveľmi naliehal, tak sa napokon podvolil a vybral si to, čo sa mu až tak zlé nezdalo. Opil sa. Akoby len na čas obetoval slobodu ovládať svoje skutky. Výsledkom bolo, že v opitosti sa potom začal rúhať Bohu, a napokon aj kohosi zabil. (Pavol Dobšinský: Prostonárodné slovenské povesti, zväzok III., Tatran, Bratislava 1966, s. 197 – 199)

Tí, čo chcú ovládnuť spoločnosť, vždy sľubujú pekné a dobré veci. „Všetko bude, len mi odovzdajte svoju možnosť ma kontrolovať a odvolať!“ A dobrý človek si môže povedať, že na tom niečo je. Zrazu akoby tu z neba spadol niekto, kto sľubuje, že ako čarovným prúťikom všetko vyrieši. Len mu treba odovzdať trochu slobody. Ako tomu alkoholu v rozprávke nášho ľudu. Taký „osvietený“ diktátor by azda mohol urobiť poriadok a vypratať ten náš Augiášov chliev! Koľko ľudí je pripravených vidieť to takto. Koľko ľudí prijíma šalbiarsku tézu, že máme tej našej slobody azda aj priveľa. A že čo z tej slobody napokon aj máme, ak máme málo peňazí. Je to veľké a aktuálne mámenie politických pokušiteľov našej doby. A nielen našej.

Takto začínal aj Hitler, takto začínali aj komunisti. A dnes sa týmto smerom vydávajú Orban i Kaczyński, ktorí už vládnu, a mnohí ďalší, čo po moci bez obmedzenia ešte iba dychtia. Aj u nás máme takých. A ich sila, zdá sa, že rastie.

Bolo by asi nosením dreva do lesa, keby som hľadal argumenty pre to, že „osvietení diktátori“ obvykle žiadne oživenie a radosť svojím národom nepriniesli. Išlo im vždy o ich vlastnú moc a bohatstvo, o pomníky, ktoré túžili zanechať potomkom, o záznamy v dejepisoch, nie o dobro svojho ľudu.

Vždy platilo, že čím menej slobody človek v spoločnosti mal, tým bol jeho život menej dôstojný.

Máme ešte živú historickú skúsenosť. Komunistický prevrat v roku 1948 pripravil českú i slovenskú spoločnosť o občianske slobody a zaviedol krutovládu politických procesov a sociálneho inžinierstva. Ani tí najväčší apologeti komunistickej myšlienky sa neodvážia dnes povedať, že život v 50. rokoch v ČSR bol dôstojný. Točia o prechmatoch, o kulte osobnosti a o nezákonnostiach. V skutočnosti však komunistická moc zobrala ľuďom ich slobodu a rozhodla sa, že bude projektovať ich život ona. To neboli žiadne prechmaty, takúto, pre masy chudobných ľudí príťažlivú politickú konštrukciu, vytvoril ideológ Marx a neskôr ju do praxe vniesli násilným a bezohľadným spôsobom Lenin, Stalin, Gottwald a mnohí ďalší. Prišiel rok 1968, ľuďom u nás svitla zrazu nádej, že budú o svojom živote predsa len rozhodovať v oveľa väčšom rozsahu sami. Tanky v auguste i túto nádej pochovali.

A práve vtedy sa vynoril zdanlivý záchranca, „osvietený diktátor“, Gustáv Husák. Normalizačný režim už nebol tak brutálny ako 50. roky. Ale i on žiadal od ľudí, aby mu odovzdávali svoju slobodu. Nedávno som si vypočul, ako na toto obdobie spomínal veľký český režisér Miloš Forman. Hovoril o tom, že väčšina z nás sme sa síce už nebáli, že nás strčia do väzenia, ale kvôli tomu, aby sme niečo sami dosiahli, aby sme nepokazili život svojim deťom, sme museli robiť a hovoriť kopu vecí, ktoré by sme inak nikdy nerobili, či nehovorili. I preto sa rozhodol zostať v emigrácii. Bolo to nedôstojné a zraňujúce.

Až rok 1989 priniesol našim národom slobodu. Bol to čas veľkých nádejí a očakávaní. Lenže dnes je módou hovoriť, že i sklamaných očakávaní. Život v slobode totiž je síce dôstojnejší ako v neslobode, ale nie je ani jednoduchší a ani automaticky lepší. Väzeň má svoj deň presne rozvrhnutý, nemusí sa o nič starať. A predsa túži po slobode. Keď sa však na slobodu dostane, zistí, že mimo múrov väznice to vôbec nie je bezstarostné.

Myslím si, že od nás kresťanov sa v slobode čakalo viac. Nieкто tu mal byť, kto by upozorňoval ako Pavol, že v slobode môžeme všetko, ale nie všetko nám je na osoh. Nieкто tu mal byť, kto mal pripomínať, že nielen chlebom je človek živý. A nieкто tu mal byť, kto by sa ako milosrdný Samaritán vedel ujať človeka, ktorého zranili. Kto by stál na strane tých najslabších. Nieкто tu mal byť, kto by ľuďom v trme-vrme slobodného sveta ukazoval, aký to má všetko zmysel. A dával tak nádej. Namiesto toho sme sa azda priveľmi starali o cirkevné majetky, o zmluvu s Vatikánom a rozličné veci týkajúce sa len úzkej časti spoločnosti - veriacich. Vo verejnom pôsobení sme sa do istej miery aj my tiež stali súčasťou kupeckej politiky a navyše sme často dosť farizejsky moralizovali.

A tak nečudo, že sa nám tu objavujú proroci „osvietenej diktatúry“. Niektorí v kritike toho, čo sa nepodarilo, iní v rafinovaných rúchach rozličných novodobých politických spasiteľov, a najnovšie i takí, čo si s tým už ani túto prácu nedávajú, ale spoliehajú sa na nejasný spomienkový optimizmus a rozličné mýty „istôt a plných hrncov, či dokonca i väčšej spravodlivosti“ našej fašistickej, či komunistickej minulosti. Na rozdiel od mečiarizmu pred dvadsiatimi rokmi teraz ide už o širší kontext politických dejov v strednej Európe, ba i v celej Európe a vo svete.

Po všetkých pekných rečiach, sľuboch, ako zatočia s korupciou, vyriešia demografické problémy, pomôžu chudobným, sa však napokon vždy vykluje šidlo z vreca: na oplátku požadujú skončiť s tým „chaosom“, ktorý prináša sloboda. Tam, kde už vládnu, to aj realizujú. Po príklady netreba chodiť ďaleko. Stačí zájsť za naše severné a južné hranice. Obmedzujú nezávislosť súdництва, zasahujú do slobody prejavu a médií, odstraňujú akademické slobody, dusia život občianskej spoločnosti a u nás im mnohí tleskajú. Keby mohli, ani sa veľmi netaja, že budú postupovať obdobne.

Nie je to len v krajinách bývalého východného bloku. Oživovanie politiky, ktorá ťaží z chýb, ktorých sa dopúšťajú ľudia v slobodnej spoločnosti, zachvátilo i Západ. V USA taká politika slávila volebné víťazstvo. Podobne i v Taliansku. A mocnie i v ďalších západných štátoch. Britániu vyhnala z EÚ. Ale na rozdiel od postkomunistických štátov západní populisty nehlásajú nejaký premyslený koncept „osvietenej diktatúry“. Nevyhrážajú sa, že siahnu na slobodu. Aspoň zatiaľ. Prečo je to tak u nás a v ďalších postkomunistických štátoch?

Myslím, že sa tu stretávajú dva veľké spoločenské procesy.

Prvým je globalizácia. Je to kvalitatívne nový jav, vznikajú zásadne nové komunikačné väzby, aké tu v dejinách ľudstva nejestvovali. Ide o procesy, ktoré sa týkajú celej planéty, vyvolávajú rozličné deje, pozitívne i negatívne. Globalizácia je jednou z príčin masovej ekonomicky podmienenej migrácie, a práve tento proces globalizácie (i ekonomickej a politickej) dáva život novým „predavačom Apokalypsy“, hlásajúcim návrat k starým dobrým časom suverénnych štátov.

Na Západe nachádza táto politika živnú pôdu v sebestve svojich bohatých národov. Jej apoštoli podnecujú tento skupinový egoizmus. Takto získavajú hlasy vo voľbách. Pomáha im v tom migračná kríza, ale i to, že občania ich štátov nemajú iba výhody, ale majú aj povinnosti. Voči Európskej únii a napokon i voči vlastnému štátu. „Nedávajme nikomu nič, čo nebude pre nás (či pre mňa)!“ Ale títo hlásatelia národného sebestva na Západe nesiahajú na slobodu. Je hlboko zakorenená v mysliach ľudí, čo už žijú v slobode viac generá-

cí. Vlastne z nej tak trochu odvodzujú i zdanlivú legitimitu pre svoju agendu kolektívneho a aj individuálneho egoizmu. I títo západní proroci sú nebezpeční, lebo v podstate ponúkajú návrat k starej politike, ktorá v Európe po stáročia hnala národy do vzájomných zápasov a vojen. Ale tým našim sa zatiaľ ešte v rizikách, čo prinášajú, nevyrovnajú.

V štátoch, ktoré sa pred tridsiatimi rokmi zbavili komunistického jarma, sa k tomuto globálnemu procesu pripája i nástup generácie, čo vyrástla po páde železnej opony a nezažila diktatúru. Už sa jej nebojí, a generáciou svojich rodičov často pohrda, lebo kolaborovala s komunistami. A pritom, z nie zanedbateľnej časti sympatizuje s prvkami fašistickej ideológie, ktorá bola nielen národno-egoistická, ale aj jasne protikomunistická. Je to generácia, ktorá vyrástla v slobode, ale nepozná jej úskalia. Mnohí z nej sú zo vzdoru a „adrenalinovej“ túžby po dobrodružstve ochotní okúsiť i zdanlivo smelé recepty nových bojovníkov proti establišmentu. A zasa pohrobkovia komunistov, ktorým bolo za komunizmu dobre, roznečujú v starších ľuďoch spomienkový optimizmus „za plnými hrncami“, podobne ako to robili nezodpovední Židia putujúci po púšti z otroctva do zaslúbenej zeme. Toto je príbeh Orbanovho Maďarska, Kaczynského Poľska, ale i Okamurovho Česka, či Kotlebovho Slovenska. A všetko sa to veľmi páči revizionistickým ruským imperiálnym snom Putinovho autoritatívneho režimu.

V Kremli veľmi dobre vedia, že Američania si môžu zvoliť dobrodruhu, Briti môžu v referende podľahnúť podvodníkom, a v celej západnej Európe sa im môže podariť zvýšiť vplyv takýchto populistov tak, že to azda oslabí, či rozvráti Európsku úniu. Ba môže sa im podariť uvrhnúť západné národy do vzájomných konfliktov, ktoré môžu vyústiť i do obchodnej, politickej alebo i skutočnej vojny. Ale asi sa im nepodarí obrať ich o slobodu. Sú to demokratické štáty a ich národy už „osvieteným diktátorom“ nenaletia. A navyše si myslím, že ani Putinovmu snu o návrate ku geopolitickému postaveniu bývalého Sovietskeho zväzu by nevyhovoval nejaký mocný fašistický protivník.

V niekdajších vazalských štátoch takzvanej svetovej socialistickej sústavy však je situácia iná. Tak to nepriatelia slobody skúšajú. Ideológov zápasu proti liberalizmu, zápasu na život a na smrť, je tu zrazu neúrekom. A od ideí, slov, ku skutkom, niekedy nie je ďaleko. Tu je sloboda ohrozená naozaj.

Veľké spoločenské zmeny sa týkajú všetkých. Preto ani trochu nie je jedno, ako sa v nich správajú Kristovi učeníci. Mnohokrát sa v minulosti kresťania postavili na stranu silných a bohatých. Na stranu tých, ktorých doba skončila. Myslím si, že to bolo jednak z pohodl-

nosti, lebo na ich strane si už predtým dlhší čas zvykli byť, a jednak to boli aj ideologické zábrany. Aj u nás máme ideológov, ktorí svoje konštrukcie vyhlasujú za nemenné a sväté, a nie sú ochotní prijať nové horizonty ľudského poznania. Len neskôr, keď sa už inak nedá, postupne ustupujú. Takéto postoje bývajú pre šírenie Kristovho evanjelia zničujúce. Strácame kredit a ľudí.

V roku 1989 sa to však nestalo. Kresťania, prenasledovaní komunistickým režimom, boli na Slovensku vlajkonosičmi zápasu za slobodu. Nielen za vlastnú slobodu vyznania, ale za slobodu pre všetkých. Boli za to ochotní prinášať obete, a to i tie najvyššie. Vo chvíli spoločenskej zmeny sme stáli na strane ľudu, nie na strane držiteľov moci. Preto nečudo, že aj autorita kresťanov a cirkvi bola po páde železnej opony veľká.

V súčasnej etape vývoja spoločnosti sme však u nás my kresťania dosť popletení. Naši politicky neskúsení biskupi sa v zložitom zápase o jej ďalší vývoj nedokážu dobre orientovať. Aj my, laickí kresťania vo verejnom živote vystupujeme chaoticky. Preto sa nemôžeme diviť, že autorita kresťanov v spoločnosti klesá. Na rozdiel od situácie v roku 1990, kedy mala dovtedy prenasledovaná cirkev kredit a vážili si ju aj sekulárni ľudia, dnes je to naopak. Už pri prezidentských voľbách sa ukázalo, že státisíce nepochybne veriacich voličov hodnotilo konkrétnu politickú situáciu inak ako biskupi. Myslím si, že tu nejde o ochranu svätyne našej viery, ale o stratu kontaktu s realitou.

Nedávno zaznelo, že sme si nechali vnútiť tému korupcie. Pritom najdôležitejšou by podľa tohto zdroja mala byť iná téma. A tou je ochrana života. Znie to pekne. Ale je to presne podstata toho, v čom sme sa ako kresťania v tejto spoločnosti v rovine občianskej proste rozišli. Nesmieme si pred tým zavierať oči!

Myslím si, že by nebolo fér, keby sme kohokoľvek z ľudí, čo sa hlásia ku kresťanskej viere, obviňovali, že nie je „pro life“. Rozišli sme sa v inom. Líšime sa v tom, čo je v súčasnom zápase o budúcnosť našej spoločnosti politickou prioritou.

Korupcia rozkladá demokratickú spoločnosť. Pretože základom demokratického štátu je idea, a aj ústavné pravidlo, že každá ľudská bytosť je si pred zákonom rovná s ostatnými. Preto pre každého platia rovnaké pravidlá, či sa uchádza o nejakú pozíciu alebo službu, o čokoľvek. Ak si niekto chce tieto pravidlá prispôsobiť vo svoj prospech nejakou formou uplácania, tak berie ľuďom vieru vo fungovanie slobodnej spoločnosti. A posilňuje tak politickú pozíciu všetkých tých, čo prichádzajú s konceptom „osvieteného diktátora“, ktorý prichádza odstrániť slobodný, demokratický režim.

Kresťania, ktorí ako politici, ale aj ako voliči, v tejto situácii zdôrazňujú bioetické témy a necítia potrebu brániť slobodu človeka v spo-

ločnosti, sa takto politicky zásadne rozchádzajú so svojimi bratmi vo viere, čo vnímajú slobodu ako hodnotu, ktorú udelil Boh človeku už pri stvorení, a napriek všetkým našim zlyhaniam ju vždy rešpektoval, rešpektuje a bude rešpektovať.

Preto i v čisto politickej rovine dnes nejde iba o to, že sa sformovali viaceré kresťanské strany, ani o osobné postoje, či záujmy ich lídrov. Ide o to, že tento rozchod je zásadný. Mnohí môžu namietť, že ani počas uplynulých tridsiatich rokov kresťania nezaujímal rovnaké postoje. Mnohí volili aj Mečiara, či Fica. Ibaže tí spravidla nezdôrazňovali, že vo svojej politickej činnosti vystupujú ako kresťania. Tou deliacou líniou, ktorá sa objavila teraz, sa stal náš postoj voči modernizácii a voči slobode v spoločnosti. Krížová výprava proti liberalizmu vytláča aj mnohých kresťanov k argumentom nepriateľov slobody. Veď si len pripomeňme, aké problémy mali mnohí, keď Kotlebovci predložili zákon proti potratom. Všetci sme vedeli, že neprejde, a zároveň sme si uvedomovali, že jeho podporou podporíme nielen našu vec, ale aj pozíciu fašistickej politiky. A analogicky pri podpore kandidáta Smeru v prezidentských voľbách.

Nespochybnujem ani na sekundu úprimnosť mojich bratov a sestier vo viere, ktorí hovoria, že ak nebudeme chrániť život, tak všetky ostatné problémy v spoločnosti sú druhoradé. Zdanlivo jednoduchá hierarchia hodnôt. Lenže realita je zložitejšia. Ak podceníme zápas o slobodu, tak možno neúmyselne, ale so železnou logikou podporíme tých, čo voči dôstojnému životu nemajú žiaden vzťah a agendu proliferov preberajú iba čisto účelovo, pretože podporuje argumentačnú základňu ich útoku na slobodu. Politika zakazovania je vždy cestou do minulosti.

Odchodom viacerých kresťanských demokratov z KDH pred eurovoľbami sa vlastne zápas, ktorý prebieha v celej spoločnosti, viditeľne premietol i medzi kresťanov, angažujúcich sa v politike a oddelil jedných od druhých. V tejto spoločenskej situácii sa už nespoja. Nezádu sa v jednej strane. Proste sa rozišli. KDH tým paradoxne získalo v očiach väčšiny spoločnosti potenciál na modernizáciu strany a mohlo by prekonať to ódium politiky, ktorá chce iba zakazovať a venovať sa iba vlastným témam. Tieto témy boli celých 30 rokov problémom neujasnenosti politiky kresťanskej strany voči slobode. A naši protivníci to vedeli vždy dokonale využiť. A vedia to i teraz.

Proci „osvietenej diktatúry“ totiž nemajú problém sľúbiť, že budú život chrániť od počatia až po prirodzenú smrť, že zabránia akejkoľvek inštitucionalizácii homosexuálneho súžitia, a že skoncuju s liberálnym rozkladom spoločnosti. Stačí, ak získajú moc. A signalizujú, že ak ju získajú, tak ju už nepustia. A za to sú im mnohí naši bratia a sestry vo viere vďační. Páči sa im to. Podľa mňa je to ale pres-

ne to pokušenie, ktoré v tejto dejinnej chvíli požaduje za pekné veci drobnosť: slobodu. Ako ten čert v Dobšinského rozprávke. A keď podľahneme, budú vládnuť predovšetkým pre seba a náš život urobia opäť nedôstojným. Lebo ak sa odstraňuje sloboda, tak sa napokon skôr či neskôr stane jej obeťou aj sloboda vyznania.

Pripomínam, že v minulosti sa to stalo v Nemecku po prvej svetovej vojne. Hitler vyhrával voľby jedny za druhými, ale tak na tridsať percent. Nikdy nemal nadpolovičnú väčšinu, nikto s ním celé roky nechcel ísť a prezident Hindenburg odmietal vymenovať ho za ríšskeho kancelára. Napokon mu však žiaľ práve kresťanskí demokrati v januári 1933 pomohli k moci. Rozhodli sa, že pôjdu s ním, imponoval im jeho ťah na bránku a aj konzervatívne postoje k etickým témam. Mysleli si, že ho ustrážia. A potom sa už nestačili čudovať.

Toto politické rozdelenie kresťanov však nie je ani žiadna tragédia a ani nič nového. Spomeňme si, že aj v komunistickom Československu sa kresťania vo svojich občianskych postojoch líšili. Niektorí kolaborovali, najbrutálnejšie to bolo u mierových kňazov a neskôr duchovných, združených v Pacem in terris. Len si pripomeňme televízne vystúpenie dekana Záreckého v predvečer svičkovej demonštrácie pred Veľkou nocou v roku 1988. Ako apeloval na veriaciach, nech sa nenechajú manipulovať a radšej nech idú do kostolov na krížovú cestu! A vtedy mnohí jednoduchí veriaci kresťania pred skutočnou podstatou neslobodného režimu radšej zavierali oči. Stačila im individuálna zbožnosť a návšteva bohoslužieb. Nechceli si pripustiť, že kresťan je zodpovedný aj za druhých a za spoločnosť. Iní veriaci sa museli ukrývať, nedôstojne kľučkovať, a trpeli tým. Mnohí sa však nenechali zlomiť ani kúpiť, vzdorovali a väčšinou podstúpili aj priamu represiu a prenasledovanie. Hlavne títo poslední sformovali postupne spoločne i s občianskym disentom odpor, ktorý vyústil do zápasu o slobodu.

Brániť slobodný režim nie je vyčerpávajúci politický program. Sloboda je úrodná pôda, ktorá zarodí podľa toho, čo sa do nej sadi a ako sa o to staráme. S tými, čo sme o slobodu zápasili, nebudeme mať nevyhnutne vždy rovnaké predstavy na to, ako ju budeme využívať. A tam sa môžeme aj zraziť. Nikto nás za to ale nebude trestať tak, ako to bolo v čase neslobody. Ak Butiglioneho v Európskom parlamente pre jeho prolife názory odmietli vymenovať za komisára, bolo to mrzuté, ale nedá sa to porovnať s tým, ako kresťanov posielali autoritatívne režimy do väzníc, pracovných táborov, ba i na popraviská. A ako z nich tie mutanty autoritárskych režimov, „osvietené diktatúry“ urobili „len“ občanov druhej kategórie. Áno, aj v slobodných podmienkach je potrebné za dobré veci bojovať. Ale je to iný, neporovnateľne dôstojnejší zápas.

Bez úrodnej pôdy však nebude žiadna úroda. Aby bola úroda dobrá, treba o úrodnú pôdu, teda v politike, o slobodu, dbať. Bojovať o ňu, keď chýba, a brániť ju, keď je ohrozená.

Preto v dobe, v ktorej sa objavujú noví proroci „osvietených diktatúr“, noví bojovníci proti liberálnej demokracii, je treba si otvorene pripustiť, že ide znovu o slobodu v spoločnosti. Znovu o ňu môžeme prísť. A vidíme, že občianske postoje nás kresťanov, sa v tomto bode rozchádzajú.

Som presvedčený, že v tejto etape vývoja našej spoločnosti je volanie po opätovnom zjednocovaní kresťanskej politiky ilúziou. Nepodarí sa to. Kresťania, ktorí sa angažujú v spoločnosti, a to aj ako voliči, si budú musieť vybrať. Buď budú spolu s našimi sekulárnymi spojencami obhajovať demokratický režim, bojovať proti korupcii, nespravodlivosti, zneužívaniu moci, klientelizmu, prepojeniu podsvetia na štátne orgány, skrátka brániť slobodu, alebo budú vo svojej zahľadenosti do špecificky kresťanských tém poskytovať argumenty a agendu prorokom „osvietenej diktatúry“. To nie je druhoradý politický zápas, ale v tejto chvíli hlavný.

Preto tým základným kritériom, ktoré rozčeslo kresťanskú politiku, je postoj voči hodnote slobody v spoločnosti. Znovu ohrozenej hodnoty. Voči nej útočia jej otvorení i skrytí nepriatelia, a ju bránia jej, vo svojich najrozličnejších záujmoch a presvedčeniach rozdrobení obhajcovia. Každý z nás, čo sa hlásime ku Kristovmu učeniu, sa musíme rozhodnúť, na ktorej strane tejto základnej spoločenskej bariéry chceme stáť.

Od tohto rozhodnutia bude závisieť i autorita kresťanov v spoločnosti. Ako by si asi vážila budúca spoločnosť ľudí, čo sa vyhlasujú za kresťanov, a pritom by podporili návrat do nejakej formy autoritatívneho režimu?

Myslím si, že by nám o autoritu kresťanov v spoločnosti ísť malo. Nejde totiž ani tak o to, či si nás budú naši sekulárni bratia vážiť. Ale ak slovo kresťanov v spoločnosti nebude mať váhu, bude tejto spoločnosti chýbať niečo ako cestovná mapa do budúcnosti. V turbulentných časoch je to potrebné ako soľ. Tu sa nemôžeme ale alibisticky spoliehať iba na našich cirkevných hodnostárov. K budovaniu autority sa môže, a podľa mňa i má usilovať prispieť každý kresťan. Nepodarí sa nám to však uzavieraním sa do svojich vlastných spolkov, ba ani kritikou do vnútra, lebo i to je zaoberaním sa len vlastnými záležitosťami. Musíme mať starosť o ľudí, s ktorými nás náš život v tomto čase a v tomto priestore spojil. Nie zakazovať, moralizovať, ale budovať spolupatričnosť na Slovensku, v Európe a i vo svete. To by malo byť našou, obsahom kresťanskou politikou.

A ako ani v minulosti, budovať autoritu kresťanov v spoločnosti sa nedá tak, že budeme so všetkými za dobre. Je treba sa jasne postaviť proti tým, čo rozduchávajú vášne, obracajú ľud do minulosti a to aj vtedy, ak sa oháňajú obranou kresťanských hodnôt. Lebo ideológom to nerobí žiaden problém. Im nie je sväté nič. Im ide iba o moc. A je im jedno, akú cenu za to zaplatia. Žiadne kresťanské hodnoty však nemôžu stáť na nenávisti. Ani na odmietaní človeka v núdzi.

Myslím si, že obnoviť autoritu kresťanov v spoločnosti bude možné vtedy, keď ľudia zistia, že nám nejde o nás samotných. Iba o našu vlastnú agendu. Čo ako ušľachtilá by bola. A mali by sme si pritom byť vedomí, že sme rovnako hriešni a chybní, ako všetci ostatní. Vo vzťahu k spoločnosti si však nado všetko ceníme slobodu. A sme ochotní za ňu bojovať, a za ňu aj trpieť.

To neznamená, že máme rezignovať na našu víziu budovania spoločného, Kristovým učením inšpirovaného Slovenska a podľahnúť spotrebiteľským konceptom blahobytnej, ale vyprázdnenej spoločnosti. Naša vízia však nesmie byť iba pre nejakú „našu“ skupinu, lež pre všetkých. Minulú sobotu takýto program načrtnol František v Rumunsku: „...To najhoršie, čo sa nám môže stať, je, ak od suseda k susedovi nebudú viesť chodníky, ale namiesto ciest uvidíme zákopy... Pán nás... žiada, aby sme svoju slobodu užívali ako slobodné rozhodnutie pre plán lásky...V tom spočíva oveľa väčšia sloboda, než v možnosti konzumovať a kupovať veľa vecí. Toto povolanie nás povzbudzuje k pohybu, strháva zátaras a otvára cesty, ktoré nám pripomínajú synovskú a bratskú spolupatričnosť...“ (Jasy, Rumunsko, 1. 6. 2019).

Keď ľudia na Slovensku spozorujú, že nám ide o toto, a že to nechceme iba pre seba a svojich, ale pre všetkých, potom si nás budú zasa vážiť. Ba čo viac, nielen to: zistia, že nás potrebujú.

Obnoviť autoritu kresťanov v spoločnosti je úlohou výsostne politickou. Nečakajme preto, že to za nás urobia biskupi. Oni predovšetkým spravujú cirkev. A nespoliehajte sa ani na to, že tu predsa máme kresťanskú politickú stranu, a tá sa má starať o politiku. Ako som už spomenul, KDĽH má v súčasnosti veľkú príležitosť modernizovať svoju činnosť. Autorita sa však buduje zo širšieho zázemia. Lebo skutočná spoločenská sila sa nerodí v straníckej centrále, ale v širokom podhubí aktívnych občanov. Rinčanie zbraní novodobých nepriateľov slobody by nás nemalo nechať ľahostajnými. Doba ohrozenia slobody vytvára naliehavú požiadavku na to, aby sa sformovali aj kresťanské občianske spoločenstvá aktivistov, ktorí nadviažu na tú úžasnú tradíciu kresťanov, čo bojovali za slobodu. Či už v období fašistickej, alebo komunistickej, či akejkoľvek neslobody. Takéto kresťanské spoločenstvá za slobodu môžu nadviazať na veľké či-

ny takých skvelých osobností, akými boli Moyzes, Hlinka, Kolakovič, Jukl, Krčméry, Neuwirth či Srholec. A som presvedčený, priatelia, že vy by ste mohli vymenovať desiatky, možno stovky ďalších. Nebojme sa toho!

Literatúra:

ECO, U. (1995): *Skeptikové a těšitelé*. Praha, Svoboda.

MACHIAVELLI, N. (1987): *Úvahy o ovládnutí a vojenství*. Praha, Naše vojsko.

VISCONTI (2010): Radio Vatikán, www.radiovaticana.cz, 13. 4. 2019.

JUDr. Ing. Ivan Šimko
Kresťanskodemokratická akadémia KREDIT
Magurská 3, 831 01 Bratislava

JUDr. Ing. Ivan Šimko si po odchode z politiky v roku 2006 zriadil živnosť (zamestnaný už nebol nikde, lebo ho nikam nechceli zobrať – „daň“ za politiku) a cez ňu vykonával konzultačné služby a učil na Paneurópskej VŠ a na Vysokej škole sv. Alžbety. Po dovŕšení dôchodkového veku musel živnosť zrušiť, a okrem príležitostných drobností už dva roky nevykonáva žiadnu zárobkovú činnosť. Je predsedom Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT, občianskeho združenia (taký kresťanskodemokratický think-tank). Členovia a záujemcovia sa stretávajú v miestnosti Teofóra na Štefánikovej ul. raz za mesiac; je to zadarmo.